

FIZ219_EST_UygulamaNotlari_15_ButunlemeSinavi

September 12, 2020

1 Uygulama Notları: 15

1.1 FİZ219 - Bilgisayar Programlama I | 10/09/2020

- Bütünleme Sınavı Soru ve Çözümleri

Emre S. Tasci emre.tasci@hacettepe.edu.tr

1. Soru

Belli bir yükseklikten (referans: 0 m) serbest düşüşle bırakılan bir cismin zaman – yükseklik verileri aşağıdaki tablodaki gibi ölçülmüştür.

Zaman(s)	Yükseklik (m)
0	0
0.5	-1.312
1	-4.957
1.5	-11.834
2	-16.382
2.5	-26.723
3	-43.17
3.5	-48.251
4	-64.409
4.5	-80.289
5	-112.224

```
[1]: clear;
t = linspace(0,5,11);
y = [0.000, -1.312, -4.957, -11.834, -16.382, -26.723, ...
-43.170, -48.251, -64.409, -80.289, -112.224];
disp([t',y'])
```

```
0.00000    0.00000
0.50000   -1.31200
1.00000   -4.95700
1.50000  -11.83400
2.00000  -16.38200
2.50000  -26.72300
3.00000  -43.17000
```

3.50000	-48.25100
4.00000	-64.40900
4.50000	-80.28900
5.00000	-112.22400

- a) Eldeki veri (y) ile yerçekimi ivmesinin bilindik değerini ($g = 9.81 \text{ m/s}^2$) kullanarak kurduğunuz modelden bulduğunuz teorik değerler (y') arasındaki hatanın büyüklüğünü hesaplayın $\left(e_r = \sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - y'_i)^2}\right)$.

```
[2]: g = 9.81; # m/s^2

yp = -0.5*g*t.^2;

y_m_yp = y - yp;
y_m_yp2 = y_m_yp.^2;
y_m_yp2_s = sum(y_m_yp2);
er = sqrt(y_m_yp2_s)
```

er = 28.917

- b) Fizikten, aralarındaki ilişkinin $y(t) = -\frac{1}{2} g t^2$ denklemi ile verildiğini bildiğimize göre, tablo-daki deney verilerini kullanarak, verilere en uygun olacak şekilde deneysel yerçekimi ivmesinin büyüklüğünü hesaplayın.

Çözüm: Hatanın küçük çıkması için, farkların karelerinin küçük olması gerekmektedir. Aradığımız, verilere en uygun yerçekimi ivmesine a diyelim. Bu durumda onu kullanarak hesaplayacağımız y' değerleri:

$$y' = -\frac{1}{2} a t^2$$

formülünden hesaplanacaktır.

Her bir veriden gelecek hataya s_i dersek:

$$s_i = (y_i - y'_i)^2$$

ve toplam hata da bu hataların toplamının bir fonksiyonu olacaktır:

$$e_r \sim \sum_{i=1}^n s_i$$

(bir şeyin değeri ne kadar küçük olursa, kare kökü de o kadar küçük olacağından: $a < b \rightarrow \sqrt{a} < \sqrt{b}$ ($a, b \geq 0$))

O halde yapmaya çalıştığımız şey, yukarıdaki toplamı minimize eden a değerini bulmak (bu konunun detayları için bkz. “[En küçük kareler yöntemi](#)”ni işlediğimiz dersimiz).

Minimize etmek istediğimiz fonksiyon:

$$S = \sum_{i=1}^n s_i = \sum_{i=1}^n (y_i - y'_i)^2 = \sum_{i=1}^n \left[y_i - \left(-\frac{1}{2} a t_i^2 \right) \right]^2$$

Bunu minimize eden optimal a değerini bulmak için a 'ya göre türevini alıp, sıfıra eşitleriz:

$$\frac{d s_i}{d a} = 2 \left(y_i + \frac{1}{2} a t_i^2 \right) \left(\frac{1}{2} t_i^2 \right) = y_i t_i^2 + \frac{1}{2} a t_i^4$$

$$\frac{d S}{d a} = \sum_{i=1}^n \frac{d s_i}{d a} = 0$$

$$\sum_{i=1}^n \left(y_i t_i^2 + \frac{1}{2} a t_i^4 \right) = \sum_{i=1}^n y_i t_i^2 + \sum_{i=1}^n \frac{1}{2} a t_i^4 = \sum_{i=1}^n y_i t_i^2 + \frac{1}{2} a \sum_{i=1}^n t_i^4 = 0$$

Buradan da a değerini çekersek:

$$a = -2 \frac{\sum_{i=1}^n y_i t_i^2}{\sum_{i=1}^n t_i^4}$$

olarak bulunur.

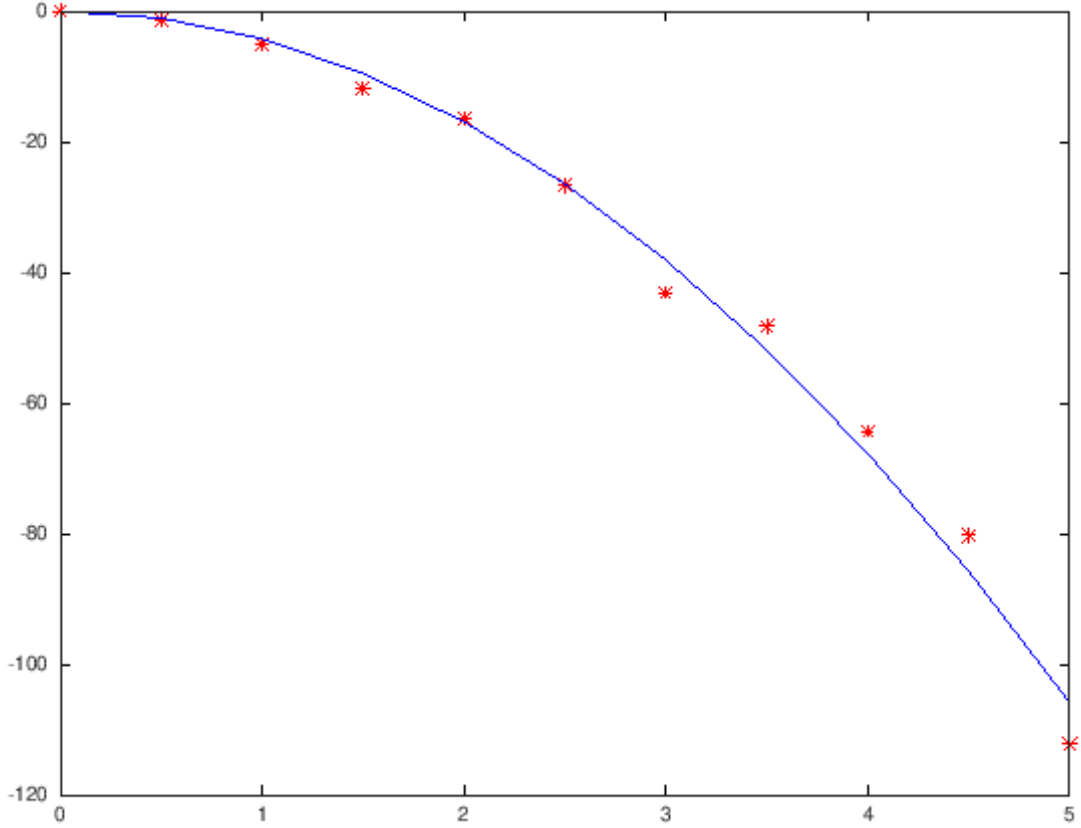
Pay ve paydanın değerlerini hesaplayalım:

```
[3]: pay = sum(y.*(t.^2));  
payda = sum(t.^4);  
  
a = -2 * pay / payda # m/s^2
```

a = 8.4709

c) Hesapladığınız bu yerçekimi ivmesini kullanarak verileri ve modelin grafiğini birlikte çizdirin.

```
[4]: yp = -0.5*a*t.^2;  
plot(t,y,"*r",t,yp,"-b");
```


- d) Deney - model arasındaki hata hesabını bu sefer veri değerleri ile (b) şıkında hesapladığınız deneysel yerçekimi ivmesini kullanarak yapın. (yani (a) şıkında yaptığınızı bu sefer $g = 9.81 \text{ m/s}^2$ değil de, sizin (b)'de bulduğunuz değeri ele alarak yapın).

```
[5]: yp = -0.5*a*t.^2;

y_m_yp = y - yp;
y_m_yp2 = y_m_yp.^2;
y_m_yp2_s = sum(y_m_yp2);
er = sqrt(y_m_yp2_s)
```

er = 11.245

2. Soru

“Fedai” ismindeki arkadaşınıza şaka yapmak maksadı ile, bilgisayarının şifresini adındaki harflerin sırasını karıştırarak, oluşturuyorsunuz. Fakat sonrasında siz de şifreyi unuttuğunuzdan, oturup kırmak da size kalıyor. Her harfin {'f','e','d','a','i'} sadece 1 kere kullanıldığını ve şifrenin 5 harfli olduğunu hatırlıyorsunuz. Bu 5 harfi kullanarak üretilebilecek bütün kombinasyonları oluşturan bir program yazın. (Bonus: Bu kombinasyonların hepsi bir dizide saklansın)

Çözüm: Burada for döngülerinden ve filtrelemelerden faydalanacağız. Öncelikle elimizdeki 5 harfi alıp bir torbaya (diziye) dolduralım, bu torbaya `dizi` adını verelim.

Aramızın harfler yerine sayılarla daha iyi olduğundan, ilk harf (“f”) 1 indisli olan harf olsun, ikinci harf (“e”) 2 indisli olan harf olsun, vs..

İlk kelimemizi oluşturalım: ilk harfi için bütün indisleri kullanabiliriz ama bu harf için bir indis seçtiğimizde, o indise karşılık gelen harfi diğer indislerde kullanamayız, o nedenle onu kullanılabilen indisler listesinden çıkarmamız gerekir.

Örneğin, kelimeye başladığımızda kullanabildiğimiz indisler: [1,2,3,4,5] (1:f, 2:e, 3:d, ...). Diyelim ki ilk harf olarak “d”yi, ya da bir diğer deyişle indisi 3 olan elemanı seçtik. O zaman ikinci harf için kullanabildiğimiz indisler [1,2,4,5] olur. Buradan da “i”yi (yani indisi 5 olan elemanı) alıp kullanalım (kelimemiz “di...” şeklinde şu anda) – eldeki kullanılabilen indisler listesi bir elemanını (5) daha kaybedip [1,2,4] kaldı. Bu şekilde, her seferinde bulunduğumuz n . harf için kullanılabilen indislerden bir tanesini alıp, sonraki harflerde o indis tekrar seçilemesin diye kullanılabilen indisler listesinden çıkartıyoruz. Bunu 4 kere yapınca, kullanılabilen indislerde doğal olarak sadece tek bir indis kalıyor ki, o da 5. harfe ait olan indis oluyor. Böylelikle 5 harfli kelimemizi türetilip, oyuna bir daha baştan başlıyoruz (baştan başladığımızda da kullanılabilen indislerimizi [1,2,3,4,5] olarak tekrardan ilk haline getiriyoruz.

Bu indis seçme işini rastlantısal yaparsak, aynı kelimeyi birden fazla üretebiliriz ki bu da istediğimiz bir şey değil. onun yerine döngülerden faydalanarak sistematik olarak üreteceğiz. Bu noktada, bilgilerinizi tazelemek maksadıyla, Octave’daki for döngüsünün ille de sıralı bir listeden oluşmak zorunda olmadığını hatırlatalım – yani çoğu zaman sıralı gitmek isteriz, mesela 2’den 6’ya birer birer saydıralım dersek:

```
[6]: for i = 2:6
      i
    endfor
```

```
i = 2
i = 3
i = 4
i = 5
i = 6
```

Şeklinde yazarız. Ama 2:6 dediğimiz şey, tam olarak bir diziye karşılık gelmiyor mu? Yani:

```
[7]: 2:6
```

```
ans =
```

```
2    3    4    5    6
```

Doğal olarak bu diziye bir ad da verebiliriz:

```
[8]: kume = 2:6
```

```
kume =
```

```
2    3    4    5    6
```

Ad verdiğimizize göre for döngüsünde doğrudan bu adla da kullanabiliriz:

```
[9]: for i = kume
      i
    endfor
```

```
i = 2
i = 3
i = 4
i = 5
i = 6
```

Yani aslında for'un sıralı olması gerekmiyor, yaptığı şey verilen dizinin elemanlarını sıralı olarak çekmesi:

```
[10]: for i = [5,1,6,2,-3,-1,4]
       i
    endfor
```

```
i = 5
i = 1
i = 6
i = 2
i = -3
i = -1
i = 4
```

Bizim yaklaşımımızda bir harfin yeri için hangi indisli harfi kullanmışsak, o indisi kullanılabilen indislerden çıkarıp, bir sonraki yerin harfini bu kalanlar içinden çekip duruyoruz. (Döngülerle ilgili detaylı bilgi için bkz. [ders notlarımız](#))

```
[11]: clear;

dizi = {"f","e","d","a","i"};
depo = {}; # sonuclari toplayacagimiz dizi

kullanilabilen_indisler = 1:5;

for bir = 1:5
    # birinci indisi sectik, bunu olabilenler listesinden cikaralim
    kalan_indisler = kullanilabilen_indisler(kullanilabilen_indisler != bir);
    for iki = kalan_indisler
        kalan_indisler3 = kalan_indisler(kalan_indisler != iki);
        for uc = kalan_indisler3
            kalan_indisler4 = kalan_indisler3(kalan_indisler3 != uc);
            for dort = kalan_indisler4
                kalan_indisler5 = kalan_indisler4(kalan_indisler4 != dort);
                bes = kalan_indisler5;
```

```

                                kelime = sprintf("%s%s%s%s%s",dizi{bir},dizi{iki}...
                                    ,dizi{uc},dizi{dort},dizi{bes});
                                disp(kelime)
                                depo = {depo{:}, kelime};
                            endfor
                        endfor
                    endfor
                endfor

```

fedai
 fedia
 feadi
 feaid
 feida
 feiad
 fdeai
 fdeia
 fdaei
 fdaie
 fdiea
 fdiae
 faedi
 faeid
 fadei
 fadie
 faied
 faide
 fieda
 fiead
 fidea
 fidae
 fiaed
 fiade
 efdai
 efdia
 efadi
 efaid
 efida
 efiad
 edfai
 edfia
 edafi
 edaif
 edifa
 ediaf
 eafdi
 eafid

eadfi
eadif
eaifd
eaidf
eifda
eifad
eidfa
eidaf
eiafd
eiadf
dfeai
dfeia
dfaie
dfaie
dfiea
dfiae
defai
defia
deafi
deaif
deifa
deiaf
dafei
dafie
daefi
daeif
daife
daief
difea
difae
diefa
dieaf
diafe
diaef
afedi
afeid
afdei
afdie
afied
afide
aefdi
aefid
aedfi
aedif
aeifd
aeidf
adfei
adfie


```
adefi
adeif
adife
adief
aifed
aifde
aiefd
aiedf
aidfe
aidef
ifeda
ifead
ifdea
ifdae
ifaed
ifade
iefda
iefad
iedfa
iedaf
ieafd
ieadf
idfea
idfae
idefa
ideaf
idafe
idaef
iafed
iafde
iaefd
iaedf
iadfe
iade
```

Basit bir matematiksel hesaplama, ilk harf için 5, ikinci harf için 4, üçüncü için 3, dördüncü için 2 ve sonuncu için 1 adet olasılık oluyor, yani toplam üretebileceğimiz kelime sayısı: $5 \times 4 \times 3 \times 2 \times 1 = 120$. Bakalım biz de o kadar mı bulmuşuz?

```
[12]: columns(depo)
```

```
ans = 120
```

Bu çözüm, tabii ki, programlama yeteneğimizle ürettiğimiz bir çözüm. Diğer pek çok şeyde olduğu gibi, Octave'da bunu da tek seferde yapan bir komut mevcut: `perms`

```
[13]: perms(["f","e","d","a","i"])
```

```
ans =
```

ifeda
ifead
ifdea
ifdae
ifaed
ifade
iefda
iefad
iedfa
iedaf
ieafd
ieadf
idfea
idfae
idefa
ideaf
idafe
idaef
iafed
iafde
iaefd
iaedf
iadfe
iadef
fieda
fiead
fidea
fidae
fiaed
fiade
feida
feiad
fedia
fedai
feaid
feadi
fdiea
fdiae
fdeia
fdeai
fdaie
fdaei
faied
faide
faeid
faedi
fadie

fadei
eifda
eifad
eidfa
eidaf
eiafd
eiadf
efida
efiad
efdia
efdai
efaid
efadi
edifa
ediaf
edfia
edfai
edaif
edafi
eaifd
eaidf
eafid
eafdi
eadif
eadfi
difea
difae
diefa
dieaf
diafe
diaef
dfiea
dfiae
dfeia
dfeai
dfaie
dfaie
deifa
deiaf
defia
defai
deaif
deafi
daife
daief
dafie
dafei
daeif

daefi
aifed
aifde
aiefd
aiedf
aidfe
aidef
afied
afide
afeid
afedi
afdie
afdei
aeifd
aeidf
aefid
aefdi
aedif
aedfi
adife
adief
adfie
adfei
adeif
adeifi

Doğru olmayan bir yaklaşım da, kafamıza göre -yani sistematik olmayan bir biçimde- sırayı rasgele yapıp, o şekilde kelimeleri üretmek olurdu. 3 harfli bir örnekte bunu görelim:

```
[14]: rand('state',219); # Sizin denemenizin de
      # aynı sonuçları vermesi için

harfler = {"a","b","c"};
# Toplamda 3x2x1 = 6 farklı permutasyon var

depo = {}

for i = 1:10
    kelime = strcat(harfler{randperm(3)}); # nasıl ürettiğimize çok takılmayın_
    ↳8)
    depo = {depo{:} kelime};
endfor
depo
```

```
depo = {}(0x0)
depo =
{
```

```

[1,1] = cba
[1,2] = cba
[1,3] = bca
[1,4] = acb
[1,5] = abc
[1,6] = acb
[1,7] = cba
[1,8] = abc
[1,9] = cba
[1,10] = cba
}

```

Her seferinde bağımsız olarak rasgele ürettiğimizden dolayı, ille de tekrara giriyoruz (zaten 6 sonucu olan bir örneği 10 kere çalıştırdığımızda “[Güvercin Deliği İlkesi](#)” uyarınca bariz şekilde tekrarlanan kelimeler alacağız. Ama akıldan çıkarmayın ki, bütün olasılıkları elde etme garantimiz yok. Bu şekilde topladığımız tekrarlı bir kümeyi ayıklamak için `unique` (*benzersiz*) komutunu kullanabiliriz:

```
[15]: unique(depo)
```

```

ans =
{
  [1,1] = abc
  [1,2] = acb
  [1,3] = bca
  [1,4] = cba
}

```

(Görüldüğü gibi, “bac” ile “cab” çıkmamış bile – Aman dikkat! ;)

3. Soru

İki boyutlu bir sistemde, \vec{v}_1 ve \vec{v}_2 , sırasıyla, m_1 ve m_2 kütleli iki cismin hızları olsunlar. Bu hızlar 2 boyutlu vektörlerle tanımlansınlar (örn., $\vec{v}_1 = 3\hat{i} + 5\hat{j}$ vektörü $v1 = [3,5]$ ile gösterilmekte). Parametreleri ($v1$, $v2$, $m1$, $m2$) olan, `inelastik_momentum(v1, v2, m1, m2)` fonksiyonunu yazın. Bu fonksiyon, iki cismin tümüyle inelastik çarpışması sonucunda ortaya çıkan birleşik cismin hızını (iki boyutlu bir vektör olarak) döndürsün.

Çözüm: Momentumun korunumundan x ve y koordinatlarına dair denklemleri ayrı ayrı yazalım. Vektörler de nasıl olsa bileşenleri ile verilmiş:

$$m_1 v_{1,x} + m_2 v_{2,x} = (m_1 + m_2) v_x$$

$$m_1 v_{1,y} + m_2 v_{2,y} = (m_1 + m_2) v_y$$

Buradan v_x ve v_y ’yi çekersek:

$$v_x = \frac{m_1 v_{1,x} + m_2 v_{2,x}}{(m_1 + m_2)}, \quad v_y = \frac{m_1 v_{1,y} + m_2 v_{2,y}}{(m_1 + m_2)}$$

olarak bulunur.

Bu işlemleri fonksiyonlaştırırsak:

```
[16]: function v = inelastik_momentum(v1,v2,m1,m2)
      v1x = v1(1);
      v1y = v1(2);
      v2x = v2(1);
      v2y = v2(2);
      vx = (m1*v1x + m2*v2x)/(m1+m2);
      vy = (m1*v1y + m2*v2y)/(m1+m2);
      v = [vx,vy];
endfunction
```

```
[17]: V = inelastik_momentum ([1,2],[-1,-2],3,5)
```

V =

-0.25000 -0.50000